

Regeringskansliet, Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande från Länsstyrelsen i Stockholms län över betänkandet En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Er beteckning: LI2025/01164

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) avstyrker utredningens huvudsakliga förslag och föreslår i stället att länsstyrelserna behåller nuvarande kontrollområden samt tar över livsmedelskontrollen och kontrollen av animaliska biprodukter från kommunerna. Länsstyrelsernas kontrollansvar för livsmedel, foder och animaliska biprodukter ger länsstyrelsen som myndighet en god kännedom om företag på regional nivå samt kompetens inom dessa specifika områden. Detta leder till ökad förmåga som högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet.

Övergripande synpunkter

Länsstyrelsen i Stockholms ställningstagande

Länsstyrelsen i Stockholm förordar att länsstyrelserna, som befintliga statliga regionala aktörer, tar över kommunernas ansvar för livsmedelskontroll samt kontroll av animaliska biprodukter (ABP) i primärproduktionen, samtidigt som länsstyrelserna behåller nuvarande ansvar för kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen samt transporter av ABP. Det innebär att antalet kontrollmyndigheter skulle minska från dagens cirka 270 till 23 aktörer, bestående av 21 länsstyrelser samt Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Detta skulle i praktiken uppnå utredningens mål om förenkling och enhetlighet, men till en betydligt lägre kostnad. Utredningens alternativ, där Livsmedelsverket och Jordbruksverket skulle bygga upp nya regionala organisationer, skulle kräva

omfattande nyrekryteringar och ledningsstrukturer, vilket förväntas bli både dyrare och mer resurskrävande. Dessutom kvarstår problemet med att flera myndigheter fortfarande kan komma att kontrollera samma företag, vilket utredningen i övrigt vill motverka.

3. Offentlig kontroll i livsmedelskedjan

Länsstyrelsens vill lyfta fram uppdraget om regional och lokal närvaro och att länsstyrelserna är den statliga aktör som har just detta uppdrag. Det finns hos respektive länsstyrelse såväl kompetens om lokala och regionala förhållanden samt upparbetade arbetssätt, till skillnad från hos de flesta andra statliga aktörer.

Ett gott exempel på effektiv samordning mellan länsstyrelser och mellan nationell och regional nivå är att göra jämförelser med strukturerna kring hanteringen av EU-stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Jordbruksverket är ansvarig nationell myndighet men genomförandet sker regionalt på länsstyrelserna. Ansvarsfördelningen mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna innebär bland annat att Jordbruksverket har mandat och ansvar för att arbeta med normering och vägledning i syfte att säkerställa korrekt och likvärdig hantering av ansökningar. Länsstyrelserna har under 2023 inrättat en samarbetsstruktur för jordbrukarstöd och projekt- och investeringsstöd där samtliga 21 länsstyrelser ingår (SamS). Detta för att möta behovet av en effektivare stödprocess med en hög grad likabehandling av stödsökande samt ökad rättssäkerhet. Ett samarbete som har fallit väl ut och redan gett effekter.

Länsstyrelsen vill lyfta fram Stockholms stad som ett mycket bra exempel på en kommun som utför livsmedelskontrollen på ett föredömligt sätt. Länsstyrelsen kan dock konstatera att många kommuner, framför allt små kommuner, har svårt att fullfölja kontrolluppdragen inom livsmedel och animaliska biprodukter (ABP), dels av ekonomiska skäl, dels på grund av svårigheten att rekrytera kompetent personal eller förmåga att kompetensutveckla den personal man redan har. Med anledning av detta kan det vara rimligt att genomföra förändringar i den kommunala livsmedelskontrollen. Det finns dock flera saker som talar för att lämna över dessa uppgifter till Livsmedelsverket inte är den bästa lösningen. Ifall den kommunala livsmedelskontrollen ska överlämnas till annan myndighet är länsstyrelserna ett bättre alternativ med tanke på att länsstyrelserna redan har en regional struktur. Samsynsarbetet är

viktigt, som om det faller väl ut leder det till mer lika bedömningar över landet, vilket är viktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Om utredningens förslag genomförs skulle detta dock vara ett omfattande och tidskrävande arbete då kontrollpersonalgruppen nationellt sett blir mycket stor och avstånden mellan de regionala kontoren stora. Även med endast en ansvarig myndighet kommer det alltid vara enskilda kontrollanters bedömning vid varje kontroll som gäller.

Den totala kostnaden per kontrollinsats kommer sannolikt att bli högre än idag, dels hos överlämnande myndigheter som tappar en del samordningsfördelar, dels hos mottagande organisation för förberedelser, uppbyggnad och genomförande av reformen. Kostnaderna för företagarna torde bli mer lika över landet om nationell taxa införs, där en utjämnande effekt skulle kunna göras genom att staten skjuter till medel i de delar av landet där det kan behövas. Verksamhetsövergång kommer inte att bli aktuellt från alla kommuner då det är vanligt att inspektörer arbetar med flera kontrollområden och därmed inte kommer upp i tillräcklig tjänstgöringsandel för att bli aktuella för verksamhetsövergång. Detta kan innebära rekryteringssvårigheter för mottagande myndighet. Om kommunerna tappar kontroll av livsmedel och ABP kan vissa kommuner få svårigheter att fullfölja uppdrag inom till exempel miljö- eller hälsoskyddsområdet då man inte sällan haft personal som hanterat många kontrollområden. Kompetenstappet riskerar att bli större än beräknat då flertalet av inspektörerna och veterinärerna inte kommer ingå i de gällande övergångsregler som finns.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att länsstyrelsernas livsmedelskontroll ska överföras till Livsmedelsverket. De uppdrag som länsstyrelserna har avseende jordbrukarstöd, regional utveckling, internationella program och förenkling för företagare riskerar att försvåras utan kompetens om olika produktionsgrenar inom primärproduktionen.

4.1 Beredskap för foder- och livsmedelskedjan

Länsstyrelserna har flera roller som är av vikt för livsmedelskedjan. Länsstyrelsernas roll som beredskapsmyndighet inom beredskapssektorn livsmedel och dricksvatten bör tas i beaktande. Utan kontrollansvar för livsmedel, foder och animaliska biprodukter riskerar länsstyrelsen som myndighet att tappa kompetens inom

dessa specifika områden. Detta riskerar leda till en försämrad beredskapsförmåga som högsta civila totalförsvarsmyndighet. Att däremot samla kontrollverksamheter inom ytterligare delar av livsmedelskedjan bedöms däremot stärka denna roll.

Länsstyrelserna ingår i två beredskapssektorer, varav livsmedelsförsörjning & dricksvatten är en, där länsstyrelsens roll är sakområdesansvarig myndighet inom alla de viktiga samhällsfunktioner som är kopplade till sektorn. Grunden till detta är att länsstyrelsen står nära hela livsmedelskedjan, framför allt primärproduktionen, och har nära kontakt med landets livsmedelsproducerande företag. Den kompetens som länsstyrelserna har inom området jordbruk, primärproduktion, förädling, smittskydd med mera har sin grund i den långa erfarenhet som byggts upp genom arbete med jordbrukarstöd, landsbygdsstöd, smittskydd och livsmedelskontroll där nära kontakt med företagen har varit och är en viktig del av arbetet. Strukturen inom beredskapssektorn bygger på såväl regional sektorssamverkan med 21 länsstyrelser, som överregional samverkan med civilområden samt länsstyrelserna som nationell samarbetspart.

Den 1 februari 2025 tog regeringen emot utredningen om Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8). I denna görs det tydligt hur viktig det lokala och regionala samarbetet är i händelse av kris. Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig myndighet med uppgifter enligt förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Länsstyrelserna har i detta en samordnande roll gentemot kommunerna. I utredningen "En modell för svensk försörjningsberedskap" föreslås dessutom länsstyrelserna få en viktig roll i att sammanställa och förmedla lokala behov av livsmedel liksom kritiska insatsvaror, liksom identifiering av primärproducenter, livsmedelsföretag och andra viktiga aktörer i livsmedelskedjan (SOU 2023:50).

I och med länsstyrelsens uppdrag som högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet är kontrollverksamheten i livsmedelskedjan en strategiskt viktig del av försörjningsberedskapen. I kris och vid höjd beredskap är det avgörande att det finns en fungerande kontroll av livsmedelskedjan för att säkra tillgången till säkra livsmedel för befolkningen. För länsstyrelsen innebär inte kontrollen inom livsmedelskedjan bara att upptäcka och förhindra risker för livsmedelssäkerheten, utan också

om att upprätthålla samhällsviktig verksamhet inom försörjningssektorn.

Beredskapsfrågorna blir mer och mer aktuella och det är Länsstyrelsens samlade bedömning att de är viktiga att ha med som ett resonemang i alla utredningar som nu tas fram. För en robust livsmedelsberedskap kräver byggandet av strukturer som gynnar funktionella flöden mellan samhällets olika nivåer och mellan livsmedelskedjans olika delar, samtidigt som förutsättningar ges för aktörerna att själva ta nödvändiga initiativ och agera. Då krävs det god regional och lokal kännedom om systemet och dess aktörer. Vår regionala och lokala förmåga att vid kris ha god kännedom och kompetens för att snabbt kunna genomföra insatser minskar om kompetensen förflyttas från dessa nivåer till en central myndighet.

5. Aktörers syn på förenkling

Länsstyrelsens uppfattning är att det redan i dag läggs mycket stor vikt vid dialog med näringen i olika konstellationer och att en ökad dialog även uppfattas som positivt ur perspektivet att förenkla för företag. Länsstyrelsen delar utredningens tankar om vikten av ett gott bemötande och att man inom gällande lagstiftning och strukturer alltid kan utvecklas inom detta. Däremot så ser inte Länsstyrelsen att förslaget per automatik leder till att bemötandet generellt förbättras. Länsstyrelsen har i många år arbetat med bemötandefrågor på olika sätt, som nationella utbildningar och gemensamma utvärderingar och enkäter för att hela tiden systematiskt förbättra vårt bemötande. Länsstyrelsens erfarenhet är att ett gott bemötande inte kan garanteras genom organisatoriska strukturer utan genom kulturbärande arbete och kontinuitet.

Länsstyrelsen arbetar med förenklingsuppdrag för företagen för att skapa en mer samordnad och effektiv myndighetsutövning som minskar byråkrati och administrativa bördor inom flera områden. Om utredningens förslag om centralisering verkställs bedöms detta i stället försvåra för företagarna. Merparten av de förslag som föreslås avseende satsningar på små företag och förslag på förenklingar kan genomföras vare sig flytt av kontrollansvar genomförs eller inte.

Ur ett näringslivsperspektiv är det viktigt att kontrollerna är förutsebara, rättssäkra och likvärdiga, oavsett om företagen är lokaliserade i stad eller på landsbygd. Länsstyrelsens förslag innebär en reell förenkling genom att samla kontrollansvaret till betydligt

färre antal myndigheter utan att skapa nya organisatoriska länskontor till Livsmedelverket och Jordbruksverket. Det stärker också rättssäkerheten och enhetligheten i kontrollerna. Samtidigt tillvaratas länsstyrelsens roll som regional samordnare, vilket är särskilt viktigt i glesbygd och för mindre livsmedelsföretag.

Länsstyrelsens förslag stärker förvaltningsmässig hållbarhet eftersom det bygger vidare på befintliga strukturer och kompetens i stället för att skapa parallella, kostnadsdrivande organisationer.

Övriga synpunkter

Länsstyrelsens förmåga att genomföra kontroller i livsmedelskedjan har avfärdats utan tillräcklig analys. Den underfinansiering av kontroller i livsmedelskedjan som under lång tid förelegat är det huvudsakliga skälet till att länsstyrelsekollektivet inte fullt ut förmått genomföra kontroller på det sätt som varit önskvärt, till exempel vad gäller primärproduktionskontroll. Länsstyrelserna har under många år ålagts fler arbetsuppgifter utan medföljande finansiering. Detta är orimligt då det medför att de befintliga resurserna måste omfördelas och andra områden nedprioriteras. Enligt utredarens förslag ska länsstyrelsernas anslag minska då uppgifter centraliseras. Detta skulle medföra att länsstyrelserna fortsatt skulle ha svårigheter att uppnå måluppfyllnad inom djurskydd, djurhälsa och smittskydd samt veterinära frågor eftersom dessa verksamhetsområden redan nu är underfinansierade.

De som medverkat i beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av vikarierande länsöverdirektör Lotta Medelius-Bredhe med länsveterinär Andreas Johansson som föredragande. I den slutliga handläggningen har länsveterinär Mari-Ann Andersson, avdelningschef Ulrika Lundberg och chefsjurist Shiva Norvad medverkat.